

SERBEST TİCARET ANLAŞMALARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİ

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) düzenlemelerinin günümüzün gereksinimlerini karşılayamaması ve çok taraflı ticaret düzeninin yeni pazar açılımları konusunda yetersiz kalması, ülkeleri ikili ve bölgesel ticaret anlaşmaları yapmaya yöneltmiş, Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) son dönemde gerek gelişmiş ülkeler arasında, gerekse kuzey-güney ve güney-güney ticari ve ekonomik ilişkilerinde yaygınlaşmıştır. Ülkeler arasındaki STA ağının genişlemesi ile birçok ülke mal tedarikini STA ortaklarından temin ederken, STA ağlarının dışarısında kalan ülkeler tercihli ticaretin sağladığı imkânlardan mahrum kalmıştır. Domino etkisi yaratan bu durum, tüm ülkelerin artan şekilde STA ağları oluşturmasını beraberinde getirmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye, gerek uluslararası ticaretteki STA ağları oluşturma eğilimine paralel olarak gerekse Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin Serbest Ticaret Anlaşmaları akdettiği ülkelerle karşılıklı yarar esasına dayalı benzer anlaşmalar akdetmektedir.

Gümrük Birliği taraflar arasındaki ticarete mevcut gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili tedbirin kaldırıldığı ve ayrıca birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da, ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir ekonomik entegrasyon modelidir. Gümrük birliğinde malların serbest dolaşımı esastır. Bu çerçevede, taraflarca ortak ticaret politikaları ile ortak rekabet kurallarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Serbest ticaret anlaşmalarında ise taraflar arasındaki ticarete malların tercihli rejimden yararlanmaları menşe kurallarına göre olmaktadır. Ayrıca, serbest ticaret anlaşmalarında ortak ticaret politikaları ve ortak rekabet kuralları uygulama zorunluluğu bulunmadığı gibi, taraflar üçüncü ülkelere karşı kendi gümrük tarifelerini uygulamaktadırlar.

Bu çerçevede, STA'lar, komşu ve çevre ülkelerle dış ticaretimizin geliştirilmesi; ihracatçılarımızın dış pazarlarda, başta AB ülkelerinin müteşebbisleri olmak üzere rakipleri ile eşit şartlarda rekabet edebilmesinin temini; karşılıklı yatırımların ve müşterek teşebbüslerle ülkemizin uluslararası rekabet gücünün artırılması bakımından önem taşımaktadır. Bu kapsamda, ülkemizin AB tarafından imzalanmış STA'ların içeriğini aynen kabul etme yükümlülüğü bulunmamakta olup, gerçekleştirilen müzakerelerde sanayi ve ticaret politikası önceliklerimiz ile ülkemiz hassasiyetleri göz önüne alınmaktadır.

Bugüne kadar, ülkemizce 35 STA imzalanmış olup bunlardan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleriyle akdedilmiş olan 11 STA, bu ülkelerin AB üyelikleri nedeniyle feshedilmiştir. Geriye kalanlardan 20 STA (EFTA, İsrail, Makedonya, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye¹, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Morityus, Güney Kore, Malezya, Moldova, Faroe Adaları ve Singapur) hâlihazırda yürürlüktedir². Türkiye ile Güney Kore arasındaki STA kapsamında imzalanan "Yatırım Anlaşması" ve "Hizmet Ticareti Anlaşması" ise 1 Ağustos 2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Öte yandan, Lübnan, Kosova, Sudan ve Venezuela STA'ları iç onay süreçlerinin tamamlanmasını müteakip yürürlüğe girecektir. Ayrıca Katar ile STA akdedilmesine yönelik müzakereler tamamlanmış olup söz konusu anlaşmanın imzalanmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

¹ Türkiye ile Suriye Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması 6 Aralık 2011 tarihinde askıya alınmıştır.

² 1 Aralık 2009 tarihinde imzalanarak 1 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye-Ürdün Serbest Ticaret Anlaşması, 22 Kasım 2018 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Mevcut STAların güncellenmesi ve kapsamlarının genişletilmesine yönelik olarak Sırbistan, EFTA, Bosna-Hersek ve Karadağ ile yürütülen müzakereler tamamlanmış olup Sırbistan ve EFTA STA'sı kapsamında anlaşma sağlanan metinler imzalanmıştır. Ayrıca, Gürcistan, Malezya ve Moldova ile yürütülen müzakerelerin yakın zamanda sonuçlandırılması; Makedonya ile ise kısa zamanda müzakerelere başlanması hedeflenmektedir.

Diğer taraftan; 17 ülke/ülke grubu ile resmi olarak başlatılmış bulunan STA müzakereleri kapsamında 11 lke (Ukrayna, Peru, Kolombiya, Ekvator, Meksika, Pakistan, Japonya, Tayland, Endonezya, Cibuti ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti) ile müzakereler aktif bir şekilde sürdürülmektedir. Müzakere sürecinde olan diğer ülke/ülke grupları (Kamerun, ad, Seyşeller, Körfez işbirliği Konseyi, Libya, MERCOSUR) ile de söz konusu süreçlerin hızlandırılmasına ilişkin çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca, 8 lke/ülke grubu (ABD, Kanada, Hindistan, Vietnam, Orta Amerika lkeleri, Afrika Karayip Pasifik lkeleri, Cezayir ve Güney Afrika Cumhuriyeti) nezdinde de STA müzakerelerine başlama girişiminde bulunulmuştur.

Buna ilaveten, AB'den ayrılma sürecinde olan İngiltere ile kısa vadede mevcut pazara giriş avantajların korunmasına, orta-uzun vadede ise geniş ve kapsamlı bir STA akdedilmesine yönelik görüşmeler sürdürülmektedir.

Yürürlükte olan anlaşmalarımız da somut olarak ortaya koymaktadır ki; STA'lar, tarife indirimleri ile "derin bütünleşme" olarak tabir edilen menşe kuralları, yatırımlar, fikri mülkiyet hakları gibi alanlarda ortak kuralların tesisi ile ticaretin akışını kolaylaştırmakta, ölçek ekonomilerine yol açarak maliyet düşüşü ve kaynak verimliliği sağlamakta, dışa açık rekabetçi bir ekonomik altyapının tesisi suretiyle ülkenin uluslararası rekabet gücünü artırmakta, böylelikle de ülkelerin üretim, dış ticaret ve refah düzeyi üzerinde ciddi ölçüde pozitif etkiler oluşmaktadır.

Uluslararası ilişkiler perspektifinden bakıldığında ise; lkemizin STA akdettiği ülkeler ile sadece ticari ve ekonomik ilişkilerinin değil, aynı zamanda siyasi ilişkilerinin de daha istikrarlı bir yapıya kavuştuğu dikkat çekicidir. STA akdedilmesi sonrasında, STA'ya taraf ülkeler arasında oluşturulan Ortaklık Konseyi ve Ortaklık Komitesinin, en üst seviyede siyasi ve bürokratik temsilcileri bir araya getirerek karşılıklı olarak yeni işbirliği imknlarının gözden geçirilmesine fırsat verdiği, STA'lar sayesinde ülkelerin birbirlerinin ekonomik ve ticari potansiyelleri konusundaki farkındalıklarının arttığı ve iç adamları arasındaki karşılıklı anlayışın geliştiği, bunun sonucunda da ilgili ülkelerle dostluk bağlarının daha da pekiştiği izlenmektedir.